

Declarație despre educația creștină

GRAVISSIMUM EDUCATIONIS

PAUL, EPISCOP,

SLUJITOR AL SLUJITORILOR LUI DUMNEZEU,

ÎMPREUNĂ CU PĂRINȚII SFÂNTULUI CONCILIU

SPRE AMINTIRE PERPETUĂ

28 octombrie 1965

Introducere

DEOSEBITA IMPORTANTĂ A EDUCAȚIEI în viața omului și influența ei din ce în ce mai mare asupra dezvoltării societății contemporane constituite pentru sfântul conciliu ecumenic obiectul unei atente reflecții[1]. Într-adevăr, educația tinerilor precum și o anumită formație permanentă a adulților devin, în condițiile de astăzi, în același timp mai ușoare și mai urgente. Având o conștiință mai deplină a demnității și a îndatoririlor proprii, oamenii doresc să ia parte tot mai activ la viața socială, mai ales economică și politică[2]; iar minunatele progrese ale tehnicii și ale cercetării științifice, noile mijloace de comunicare socială oferă oamenilor posibilitatea, atunci când se bucură de mai mult timp liber, să aibă mai ușor acces la patrimoniul cultural și spiritual și să se îmbogățească reciproc prin relațiile mai strânse create între grupuri și chiar între popoare.

De aceea, se fac peste tot eforturi pentru promovarea continuă a activității educative; se definesc și se consemnează în documente publice drepturile fundamentale ale oamenilor, și mai ales ale copiilor și părinților în privința educației[3]; în fața creșterii rapide a numărului de elevi, se înmulțesc și se perfecționează școlile și se creează alte instituții de educație; prin noi experiențe, se dezvoltă metodele educative și didactice; se fac, incontestabil, eforturi mari pentru a pune toate acestea la îndemâna tuturor oamenilor, chiar dacă prea mulți copii și tineri continuă să fie lipsiți de orice instruire elementară și atâția alții sunt privați de o educație adecvată care să cultive în același timp adevărul și caritatea.

În ceea ce o privește, sfânta Maică Biserica, pentru a-și îndeplini misiunea încredințată de divinul său întemeietor, de a vesti tuturor oamenilor misterul mântuirii și de a aduna laolaltă toate în Cristos, trebuie să se preocupe de întreaga viață a omului, chiar și de cea pământească, în măsura în care este legată de chemarea cerească[4], și de aceea are un rol specific în progresul și dezvoltarea educației. De aceea, Conciliul formulează câteva principii fundamentale privitoare la educația creștină, mai ales în școli, principii care urmează să fie detaliate de o comisie specială post-conciliară, și pe care conferințele episcopale le vor aplica la diferite condiții locale.

Dreptul universal la educație

1. Toți oamenii, indiferent de rasă, condiție sau vârstă, în baza demnității personale, au dreptul inalienabil la o educație[5] pe măsura menirii lor[6], adaptată caracterului,

sexului, culturii și tradițiilor țării lor și, în același timp, deschisă relațiilor frățești cu celelalte popoare pentru a favoriza adevărata unitate și pace pe pământ. Adevărata educație urmărește formarea persoanei umane în vederea scopului ei ultim precum și spre binele societății al cărui membru este și în care, la maturitate, va avea îndatoriri de îndeplinit.

De aceea, copiii și tinerii trebuie ajutați – ținând seama de progresul psihologiei, pedagogiei și didacticii – să-și dezvolte armonios aptitudinile fizice, morale și intelectuale, să dobândească treptat un simț mai profund de răspundere în efortul susținut de a-și construi drept propria viață și în căutarea adevăratei libertăți, depășind piedicile cu îndrăzneală și statornicie. Pe măsură ce cresc, trebuie să primească o educație sexuală pozitivă și prudentă. Pe lângă acestea, trebuie să fie formați pentru a participa la viața socială, astfel încât, înzestrați corespunzător cu mijloacele necesare și adecvate, să se poată integra activ în diversele sfere ale comunității umane, să fie deschiși la dialogul cu semenii și să contribuie din toată inima la înfăptuirea binelui comun.

De asemenea, Conciliul declară că atât copiii cât și tinerii au dreptul să fie ajutați să aprecieze cu conștiință dreaptă valorile morale și să le îmbrățișeze prin adeziune personală precum și să-l cunoască și să-l iubească pe Dumnezeu în mod mai desăvârșit. De aceea, Conciliul îi roagă stăruitor pe toți conducătorii de popoare și pe aceia care au răspunderi în domeniul educației să aibă grijă ca tineretul să nu fie niciodată privat de acest drept sacru. Iar pe fiii Bisericii îi îndeamnă să muncească cu generozitate în întreg domeniul educației, mai ales pentru ca binefacerile unei educații și instrucții adecvate să se poată extinde cât mai curând asupra tuturor și pretutindeni[7].

Educația creștină

2. Toți creștinii, întrucât au devenit făptură nouă renăscându-se din apă și Duh Sfânt[8] și astfel se numesc și sunt într-adevăr fiii lui Dumnezeu, au dreptul la o educație creștină. Aceasta nu are în vedere numai maturizarea persoanei umane despre care s-a vorbit mai sus, ci urmărește în principal ca cei botezați, fiind inițiați treptat în cunoașterea misterelor mântuirii, să devină din zi în zi mai conștienți de darul credinței pe care l-au primit, să învețe să-l adore pe Dumnezeu Tatăl în spirit și adevăr (cf. *In* 4,23), în primul rând prin cultul liturgic, să fie formați pentru a-și trăi viața proprie după omul cel nou în dreptatea și sfințenia adevărului (cf. *Ef* 4,22-24), și astfel să ajungă la omul desăvârșit, la vârsta plinătății lui Cristos (cf. *Ef* 4,13) și să-și aducă contribuția la creșterea trupului mistic. Pe lângă aceasta, conștienți de chemarea lor, să se învețe să dea mărturie despre speranța ce se află în ei (cf. *1Pt* 3,15), precum și să ajute la transformarea creștină a lumii, prin care valorile naturale, preluate și integrate în perspectiva integrală a omului răscumpărat de Cristos, să contribuie la binele întregii societăți[9]. De aceea, Conciliul amintește păstorilor sufletești îndatorirea deosebit de

gravă pe care o au de a face totul pentru ca toți credincioșii să aibă parte de această educație creștină, mai ales tinerii, care sunt speranța Bisericii[10].

Persoanele răspunzătoare de educație

3. Părinții, deoarece au dat viață copiilor lor, au obligația foarte gravă de a-i educa, și de aceea trebuie considerați primii și principalii lor educatori[11]. Această funcție educativă a lor este atât de importantă încât, acolo unde lipsește, cu greu poate fi suplinită. Într-adevăr, este îndatorirea părinților să creeze o atmosferă familială însoțită de iubire, de pietate față de Dumnezeu și respect față de oameni, care să favorizeze educația integrală, personală și socială, a copiilor. Familia este, așadar, prima școală a virtuților sociale de care nici o societate nu se poate lipsi. Mai ales în familia creștină, îmbogățită cu harul și misiunea sacramentului căsătoriei, copiii, de la cea mai fragedă vârstă, trebuie să învețe să-l descopere și să-l cinstească pe Dumnezeu și să-l iubească pe aproapele, conform credinței primite în Botez; acolo trăiesc ei pentru prima dată experiența unei vieți sociale sănătoase și a Bisericii; în sfârșit, prin familie sunt introduși treptat în viața societății civile precum și în poporul lui Dumnezeu. Părinții să fie, așadar, adânc pătrunși de importanța pe care o are familia cu adevărat creștină pentru viața și progresul poporului lui Dumnezeu[12].

Îndatorirea de a da educație, ce revine în primul rând familiei, pretinde ajutorul întregii societăți. Pe lângă drepturile părinților și ale celor cărora ei le încredințează o parte din misiunea lor de educație, anumite îndatoriri și drepturi revin societății civile, de vreme ce ea trebuie să orânduiască cele necesare binelui comun vremelnic. Printre funcțiile ei se numără aceea de a promova în diferite feluri educația tineretului: de a apăra îndatoririle și drepturile părinților și ale celorlalți care participă la educație și de a-i ajuta; de a-și asuma activitatea educativă – ținând seama, evident, de dorințele părinților – atunci când lipsește inițiativa părinților și a celorlalte instituții, în baza principiului subsidiarității; de a crea școli și institute proprii, în măsura în care o cere binele comun[13].

În mod cu totul deosebit, îndatorirea de a educa revine Bisericii, nu numai pentru că trebuie să fie recunoscută ca societate umană capabilă de a educa, ci mai ales pentru că are misiunea de a vesti tuturor oamenilor calea mântuirii, de a împărtăși credincioșilor viața lui Cristos și de a-i ajuta cu solitudine continuă să poată ajunge la plinătatea vieții dumnezeiești[14]. Biserica are, așadar, obligația, ca Mamă, de a da fiilor săi o educație prin care întreaga lor viață să fie pătrunsă de spiritul lui Cristos; în același timp, ea oferă tuturor popoarelor contribuția sa la promovarea desăvârșirii integrale a persoanei umane precum și la binele societății pământești și pentru a construi o lume mai umană[15].

Diferitele mijloace de educație creștină

4. În împlinirea îndatoririi sale de educație, Biserica, fără a neglija toate mijloacele adecvate, se preocupă în primul rând de acelea care îi sunt proprii. Primul dintre acestea

este instruirea catehetică[16], care luminează și întărește credința, hrănește viața după spiritul lui Cristos, duce la o participare activă și conștientă la misterul liturgic[17] și îndeamnă la acțiune apostolică. Însă Biserica prețuiește mult și caută să pătrundă și să înalțe cu spiritul său și celelalte mijloace care aparțin patrimoniului comun al oamenilor și contribuie mult la cultivarea și educarea oamenilor, cum ar fi mijloacele de comunicare socială[18], numeroasele asociații de cultură spirituală și fizică, mișcările de tineret și mai ales școlile.

Importanța școlii

5. Între toate mijloacele de educație, o importanță deosebită o are școala[19], care, în virtutea misiunii sale, cultivă cu grijă statornică facultățile intelectuale, dezvoltă judecata, pune în contact cu patrimoniul cultural moștenit de la generațiile trecute, promovează simțul valorilor, pregătește pentru viața profesională și, generând relații de prietenie între elevi de firi și condiții diferite, favorizează spiritul de bună înțelegere. Pe lângă acestea, ea constituie un centru la a cărui activitate și dezvoltare trebuie să participe familiile, profesorii, diversele asociații cu scop cultural, cetățenesc și religios, societatea civilă și întreaga comunitate umană.

Este, într-adevăr, frumoasă și de mare importanță chemarea tuturor acelor care, ajutându-i pe părinți în împlinirea îndatoririlor lor și acționând în numele comunității umane, își asumă sarcina educației în școli; această chemare necesită o înzestrare specială a minții și a inimii, o pregătire foarte atentă precum și o promptitudine continuă de a se reînnoi și de a se adapta.

Îndatoririle și drepturile părinților

6. Părinții, având datoria și dreptul, primordiale și inalienabile, să-și educe copiii, trebuie să se bucure de o libertate reală în alegerea școlii. Așadar, statul, al cărui rol este de a ocroti și apăra libertățile cetățenești, respectând dreptatea distributivă, trebuie să repartizeze fondurile publice de așa manieră încât părinții să poată alege școala pentru copiii lor în mod într-adevăr liber, după conștiință[20].

Statul trebuie să vegheze, de asemenea, ca toți cetățenii să poată într-adevăr participa în mod corespunzător la cultură și să se pregătească precum se cuvine pentru exercitarea îndatoririlor și drepturilor cetățenești. Așadar, statul trebuie să asigure dreptul copiilor la o educație școlară adecvată, să vegheze la capacitatea profesorilor, la nivelul studiilor precum și la sănătatea elevilor și, în general, să dezvolte întregul sistem școlar având mereu în fața ochilor principiul subsidiarității și excluzând orice monopol asupra școlii, monopol care se opune drepturilor înnăscute ale persoanei umane precum și dezvoltării și răspândirii culturii, conviețuirii pașnice a cetățenilor precum și pluralismul existent astăzi în numeroase societăți[21].

Sfântul Conciliu îi îndeamnă, așadar, pe credincioși să-și ofere colaborarea, fie la căutarea unor metode de educație și a unor programe corespunzătoare, fie la formarea unor profesori care să poată da o educație bună tinerilor și, mai ales prin asociațiile de

părinți, să urmărească și să sprijine toată activitatea școlii și în special educația morală pe care aceasta trebuie să o asigure[22].

Educația morală și religioasă în toate școlile

7. Conștientă de îndatorirea deosebit de gravă pe care o are de a veghea continuu la educația morală și religioasă a tuturor fiilor săi, Biserica trebuie să fie prezentă cu afecțiune și ajutor deosebit față de cei care nu sunt educați în școli catolice și al căror număr este foarte mare. Ea poate să facă acest lucru prin mărturia vieții profesorilor și directorilor, prin acțiunea apostolică a elevilor[23] și mai ales prin activitatea preoților și laicilor care transmit învățătura mântuirii în modalități corespunzătoare diferitelor vârste și împrejurări și care oferă ajutor spiritual prin inițiative potrivite situațiilor și timpurilor.

Biserica reamintește însă părinților că au îndatorirea gravă de a orândui totul și chiar de a pretinde ca fiii lor să se poată bucura de aceste ajutoare și să progreseze în formația creștină în același ritm în care înaintează în formația profană. De aceea, Biserica felicită autoritățile și societățile civile care, ținând seama de pluralismul societății de astăzi și garantând dreapta libertate religioasă, sprijină familiile pentru ca în toate școlile copiii să poată primi o educație conformă cu principiile morale și religioase ale familiilor lor[24].

Școlile catolice

8. Prezența Bisericii în domeniul școlar se manifestă în mod deosebit prin școala catolică. Desigur, ea urmărește, nu mai puțin decât celelalte școli, scopuri culturale și formația umană a tinerilor. Dar elementul ei caracteristic este crearea în comunitatea școlară a unei atmosfere însuflețite de spiritul evanghelic al libertății și iubirii, ajutarea adolescenților pentru ca, odată cu dezvoltarea personalității proprii, să crească și conform cu făptura cea nouă în care au fost transformați prin Botez și, în sfârșit, orientarea întregii culturi umane spre vestea mântuirii, astfel încât cunoașterea pe care elevii o dobândesc treptat despre lume, viață și om să fie luminată de credință[25]. În acest fel, școala catolică, având deschiderea convenită față de exigențele progresului actual, își educă elevii la promovarea eficientă a binelui cetății pământești și îi pregătește la slujire în vederea răspândirii împărăției lui Dumnezeu pentru ca, ducând o viață exemplară și apostolică, aceștia să devină plămădă de mântuire pentru comunitatea umană.

De vreme ce poate contribui atât de mult la împlinirea misiunii poporului lui Dumnezeu și poate sluji dialogului între Biserică și comunitatea umană spre folosul lor reciproc, școala catolică își păstrează, așadar, și în împrejurările actuale, importanța ei cu totul deosebită. De aceea, sfântul Conciliu reafirmă dreptul Bisericii de a întemeia și conduce în mod liber școli de toate felurile și gradele – drept proclamat deja în numeroase documente ale magisteriului[26] – și reamintește că exercitarea unui astfel de drept

contribuie în cel mai înalt grad la ocrotirea libertății de conștiință și a drepturilor părinților, precum și la însuși progresul culturii.

Profesorii să nu uite, însă, că în primul rând de ei depinde ca școala catolică să-și poată realiza scopurile și inițiativele[27]. Așadar, ei trebuie să fie pregătiți cu deosebită grijă pentru a poseda știința, atât profană cât și religioasă, atestată prin diplome cuvenite, și pentru a fi înzestrați cu o măiestrie pedagogică la nivelul progresului actual. Legați între ei și cu elevii lor prin iubire și pătrunși de spirit apostolic, să dea mărturie, atât prin viață cât și prin învățatură, pentru unicul Învățător, Cristos. Să colaboreze, în primul rând, cu părinții; împreună cu ei să țină seama, în întreaga educație, de deosebirea dintre sexe și de scopul atribuit de providența divină fiecărui sex în familie și în societate. Să depună eforturi pentru a stimula activitatea personală a elevilor și să continue să-i sprijine cu sfatul și cu prietenia și după terminarea studiilor, întemeind chiar asociații speciale pătrunse de adevăratul spirit al Bisericii. Conciliul declară că slujirea îndeplinită de profesori este un apostolat autentic, deosebit de adecvat și necesar și în vremurile noastre și, în același timp, este un adevărat serviciu adus societății. Părinților catolici le amintește îndatorirea de a-și încredința copiii, atunci când este posibil, școlilor catolice, de a le susține, după puteri, și de a colabora cu ele spre binele copiilor lor[28].

9. Toate școlile care, într-un mod sau altul, depind de Biserică trebuie să caute să se apropie cât mai mult de acest ideal de școală catolică, chiar dacă școala catolică poate îmbrăca forme diferite, după împrejurările locale[29]. De asemenea, Biserica dă o mare prețuire și școlilor catolice care, mai ales pe teritoriul Bisericilor tinere, sunt frecventate și de elevi necatolici.

De altfel, în înființarea și organizarea școlilor catolice trebuie avute în vedere necesitățile izvorâte din progresul contemporan. De aceea, continuând să fie sprijinite școlile primare și secundare ce constituie baza educației, trebuie să se dea o mare importanță și acelor care sunt cerute în mod deosebit de împrejurările actuale, cum ar fi școlile profesionale[30] și tehnice, instituțiile pentru instruirea adulților, cele destinate dezvoltării serviciilor sociale, precum și instituțiile pentru aceia care, datorită unor infirmități, au nevoie de o îngrijire specială, și școlile care formează profesori, atât pentru învățământul religios cât și pentru alte forme de educație.

Sfântul Conciliu îi îndeamnă călduros pe păstori și pe toți creștinii să nu se dea înapoi de la nici un sacrificiu pentru a ajuta școlile catolice să-și îndeplinească tot mai desăvârșit menirea și mai ales să răspundă la necesitățile celor săraci în bunuri vremelnice sau lipsiți de ajutorul și afecțiunea familiei sau care sunt departe de darul credinței.

Facultățile și universitățile catolice

10. Biserica înconjoară de asemenea cu atenție statornică școlile de grad superior, mai ales universitățile și facultățile. Mai mult, în cele ce depind de ea, caută, prin însăși

natura ei, ca fiecare disciplină să fie cultivată după principiile proprii acesteia, după metoda proprie și cu libertatea proprie cercetării științifice, astfel încât în diferitele discipline cunoașterea să fie mereu aprofundată și, examinându-se mai atent noile probleme și cercetări impuse de progresul actual, să se perceapă mai bine în ce fel credința și rațiunea se întâlnesc în unicul adevăr, mergând pe urmele învățătorilor Bisericii și mai ales ale sfântului Toma de Aquino[31]. În acest fel, să se realizeze o prezență publică, stabilă și universală a gândirii creștine în întregul efort intelectual pentru promovarea unei culturi superioare, iar studenții acestor institute să fie formați ca oameni într-adevăr deosebiți prin pregătire, gata să facă față la cele mai dificile îndatoriri în societate, fiind, în același timp, martori ai credinței în mijlocul lumii[32]. În universitățile catolice care nu au facultate de teologie va trebui să existe un institut sau o catedră de teologie care să asigure predarea unor cursuri adaptate și pentru studenții laici. Și, întrucât științele avansează, în primul rând, datorită cercetărilor specializate de mare importanță științifică, în facultățile și universitățile catolice să fie în mod deosebit încurajate institutele al căror scop principal este promovarea cercetării științifice.

Conciliul recomandă insistent ca universitățile și facultățile catolice să se dezvolte fiind repartizate corespunzător în diverse regiuni ale lumii și ca ele să se distingă nu atât prin număr, cât prin calitatea învățământului, iar accesul la ele să fie înlesnit studenților de la care se poate spera cel mai mult, chiar dacă dispun de resurse modeste, și mai ales acelora care vin din națiunile tinere.

De vreme ce soarta societății și a Bisericii înseși este intim legată de dezvoltarea tinerilor care fac studii superioare[33], păstorii Bisericii nu trebuie să se îngrijească numai de viața spirituală a studenților din universitățile catolice; având grijă de formația spirituală a tuturor fiilor lor, prin colaborarea adecvată între episcopi, să se preocupe ca și pe lângă universitățile necatolice să existe cămine și centre catolice în care preoți, călugări și laici, aleși și pregătiți cu grijă, să ofere un ajutor spiritual și intelectual permanent tineretului universitar. Tinerii mai capabili, atât din universitățile catolice cât și din celelalte, care manifestă aptitudini pentru învățământ și cercetare să fie obiectul unei griji deosebite și să fie îndreptați spre cariera universitară.

Facultățile de științe sacre

11. Biserica așteaptă foarte mult de la activitatea facultăților de științe sacre[34]. Într-adevăr, lor le încredințează îndatorirea deosebit de importantă de a-și pregăti studenții nu numai pentru slujirea preoțească, ci mai ales pentru învățământul superior de studii bisericești precum și pentru cercetarea științifică făcută în vederea progresului diferitelor discipline sau pentru a-și asuma activitățile cele mai dificile ale apostolatului intelectual. Este, de asemenea, rolul acestor facultăți de a cerceta mai profund diferitele domenii ale științelor sacre în vederea unei înțelegeri tot mai adâncite a revelației sacre, pentru o explorare mai deplină a patrimoniului înțelepciunii creștine transmis de

generațiile trecute, pentru promovarea dialogului cu frații despărțiți și cu necreștinii și pentru a da răspuns problemelor ridicate de progresul științific[35].

Prin urmare, facultățile ecleziastice, după ce își vor revizui în mod adecvat legile proprii, să dezvolte intens științele sacre și cele conexe lor și să-și formeze studenții la cercetări mai aprofundate folosind mijloacele și resursele moderne.

Coordonarea în domeniul învățământului

12. Deoarece și în domeniul învățământului este cât se poate de necesară acea colaborare care se impune și se realizează din zi în zi mai mult la nivel diecezan, național și internațional, trebuie depuse toate eforturile ca între școlile catolice să se promoveze o coordonare adecvată și să se dezvolte între ele și celelalte școli colaborarea pretinsă de binele întregii comunități umane[36].

Din această coordonare mai intensă și din acțiunea comună vor rezulta roade bogate, mai ales în sfera institutelor academice. Așadar, în orice universitate, diferitele facultăți să se sprijine reciproc în măsura cerută de obiectul lor; mai mult, și universitățile să tindă în aceeași direcție și să-și unească eforturile, organizând împreună congrese internaționale, repartizându-și între ele sectoarele cercetării științifice, comunicându-și reciproc descoperirile, făcând schimb de profesori pentru anumite perioade și, în sfârșit, dezvoltând tot ceea ce poate favoriza o colaborare mai strânsă.

Încheiere

Sfântul Conciliu îi îndeamnă stăruitor pe tineri, ca fiind conștienți de rolul primordial al educatorului, să fie gata să și-l asume cu generozitate, mai ales în zonele în care, din lipsă de profesori, educația tineretului este periclitată.

De asemenea, Conciliul, exprimându-și adâncă recunoștință față de preoții, călugării, călugărițele și laicii care, prin dăruire de sine în spiritul evangheliei, sunt angajați în nobila operă educativă și didactică de orice tip și grad, îi îndeamnă să persevereze cu mărinimie în activitatea întreprinsă și să caute să se perfecționeze astfel în transmiterea spiritului lui Cristos elevilor, în arta pedagogică și în munca științifică, încât nu numai să promoveze reînnoirea internă a Bisericii, ci și să-i apere și să îi extindă prezența binefăcătoare în lumea de astăzi și mai ales în lumea intelectuală.

Toate cele stabilite în această declarație, și fiecare în parte, au plăcut părinților conciliari. Iar noi, cu puterea apostolică acordată nouă de Cristos, le aprobăm, împreună cu venerabilii părinți, în Duhul Sfânt, le decretăm și le stabilim și dispunem ca cele hotărâte astfel în Conciliu să fie promulgate spre slava lui Dumnezeu.

Roma, Sfântul Petru, 28 octombrie 1965

Eu, PAUL, Episcop al Bisericii Catolice

(Urmează semnăturile părinților)

Titlul original: CONCILIUL OECUMENICUM VATICANUM II, Decretum de educatione christiana *Gravissimum educationis* (Sessio VII, 28 oct. 1965): AAS 58 (1966) 97-134.

Note

^[1] Printre numeroasele documente care subliniază importanța educației, cf. în primul rând BENEDICT AL XV-LEA, Scris. apost. *Communes litteras*, 10 apr. 1919: AAS XI (1919), 172; PIUS AL XI-LEA, Enc. *Divini Illius Magistri*, 31 dec. 1929: AAS XXII (1930), 49-86; PIUS AL XII-LEA, Discurs către tinerii din A.C.I., 20 apr. 1946: *Discorsi e Radiomessaggi* VIII, 53-57; Discurs către capii de familie din Franța, 18 sept. 1951: ibid. XIII, 241-245; IOAN AL XXIII-LEA, Mesaj pentru a 30-a aniversare a enc. *Divini Illius Magistri*, 30 dec. 1959: AAS LII (1960), 57-59; PAUL AL VI-LEA, Discurs către membrii Federației Institutelor dependente de autoritatea bisericească, 30 dec. 1963: *Encicliche e Discorsi di S.S. Paolo VI*, I, Roma 1964, 601-603.

^[2] Cf. IOAN AL XXIII-LEA, Enc. *Mater et Magistra*, 15 mai 1961: AAS LIII (1961), 413; 415-417; Enc. *Pacem in terris*, 11 apr. 1963: AAS, LV (1963), 278s.

^[3] *Declarația universală a drepturilor omului* aprobată de Adunarea generală O.N.U. în 10 dec. 1948 și *Declarația drepturilor copilului*, 20 nov. 1959. Protocol adițional la Convenția privind apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, Paris, 20 martie 1952; pe tema declarației universale a drepturilor omului, cf. IOAN AL XXIII-LEA, Enc. *Pacem in terris*, 11 apr. 1963: AAS, LV (1963), 295s.

^[4] Cf. IOAN AL XXIII-LEA, Enc. *Mater et Magistra*, 15 mai 1961: AAS, LIII (1961), 402; CONCILIUL AL II-LEA DIN VATICAN, *Lumen gentium*, 17.

^[5] PIUS AL XII-LEA, Mesajul radiodifuzat din 24 dec. 1942: AAS, XXXV (1943), 12,19; IOAN AL XXIII-LEA, *Pacem in terris*, AAS, LV (1963), 259 s. și cf. *Declarația drepturilor omului* citată la nota 3.

^[6] Cf. PIUS AL XI-LEA, Enc. *Divini Illius Magistri*: AAS, XXII, (1930), 50s.

^[7] Cf. IOAN AL XXIII-LEA, *Mater et Magistra*, 15 mai 1961: AAS, LIII (1961), 441s.

^[8] Cf. PIUS AL XI-LEA, Enc. *Divini Illius Magistri*, loc. cit., 83.

^[9] Cf. CONCILIUL AL II-LEA DIN VATICAN, *Lumen gentium*, 36.

^[10] Cf. CONCILIUL AL II-LEA DIN VATICAN, *Christus Dominus*, 12-14.

^[11] Cf. PIUS AL XI-LEA, *Divini Illius Magistri*, loc. cit., 59s; Enc. *Mit brennender Sorge*, 14 martie 1937: AAS, XXIX (1937), 164s; PIUS AL XII-LEA, Discurs la primul congres național al Asociației italiene a profesorilor catolici (A.I.M.C.), 8 sept. 1946: *Discorsi e radiomessaggi* VIII, 218.

^[12] Cf. *Lumen gentium*, 11 și 35.

^[13] Cf. PIUS AL XI-LEA, *Divinus Illius Magistri*, loc. cit. p. 63 s; PIUS AL XII-LEA, Mesaj radiodifuzat din 1 iunie 1941: AAS, XXXIII (1941), 200; Discurs la primul congres național al A.I.M.C., loc. cit., 218; cu privire la principiul subsidiarității, cf. IOAN AL XXIII-LEA, *Pacem in terris*: AAS, LV (1963), 294.

^[14] Cf. PIUS AL XI-LEA, *Divini Illius Magistri*, loc. cit., 53s; 56s.; Enc. *Non abbiamo bisogno*, 29 iun. 1931: AAS, XXIII (1931), 311s; PIUS AL XII-LEA, Scrisoare a Secretariatului de Stat către a 28-a Săptămână socială a Italiei, 20 sept. 1955: *L'Osservatore Romano*, 29 sept. 1955.

^[15] Biserica laudă autoritățile civile, locale, naționale și internaționale care, conștiente de necesitățile actuale stringente, fac tot posibilul ca popoarele toate să aibă parte mai deplin de educație și cultură; cf. PAUL AL VI-LEA, Discurs pronunțat la Adunarea generală O.N.U. în 4 oct. 1965: AAS, LVII (1965), 877-885.

^[16] Cf. PIUS AL XI-LEA, motu proprio *Orbem catholicum*, 29 iun. 1923: AAS, XV (1923), 327-329; Decr. *Provido sane*, 12 ian. 1935: AAS, XXVII (1935), 145-152; CONCILIUL AL II-LEA DIN VATICAN, Decr. *Christus Dominus*, 13; 14.

^[17] Cf. CONCILIUL AL II-LEA DIN VATICAN, *Sacrosanctum concilium*, 14.

^[18] Cf. CONCILIUL AL II-LEA DIN VATICAN, Decr. *Inter mirifica*, 13; 14.

^[19] Cf. PIUS AL XI-LEA, Enc. *Divini Illius Magistri*, loc. cit., 76; PIUS AL XII-LEA, Discurs către Asociația profesorilor catolici din Bavaria, 31 dec. 1956: *Discorsi e Radiomessaggi* XVIII, 746.

^[20] Cf. CONC. PROV. AL III-LEA DIN CINCINNATI, în 1861: Col. Lacensis, III, col. 1240, c/d; PIUS AL XI-LEA, *Divini Illius Magistri*, loc. cit., 60, 63s.

^[21] Cf. PIUS AL XI-LEA, *Divini Illius Magistri*, loc. cit., 63; Enc. *Non abbiamo bisogno*, 29 iun. 1931: AAS, XXIII (1931), 305; PIUS AL XII-LEA, Scrisoarea Secretariatului de Stat către a 28-a Săptămână socială a Italiei, 20 sept. 1955: *L'Osservatore Romano*, 29 sept. 1955; PAUL AL VI-LEA, Discurs către asociația creștină a muncitorilor italieni (A.C.L.I.), 6 oct. 1963: *Encicliche e Discorsi di Paolo VI*, I, Roma, 1964, 230.

^[22] Cf. IOAN AL XXIII-LEA, Mesaj pentru a 30-a aniversare a publicării enc. *Divini Illius Magistri*, 30 dec. 1959: AAS, LII (1960), 57.

^[23] Biserica apreciază mult acțiunea apostolică pe care pot să o exercite, și în aceste școli, profesorii și elevii catolici.

^[24] Cf. PIUS AL XII-LEA, Discurs către Asociația profesorilor catolici din Bavaria, 31 dec. 1956: *Discorsi e radiomessaggi* XVIII, 745s.

^[25] Cf. CONC. PROV. DE WESTMINSTER I, din 1852: Coll. Lacensis III, col. 1334, a/b; PIUS AL XI-LEA, *Divini Illius Magistri*, loc. cit., 77s; PIUS AL XII-LEA, Discurs către asociația profesorilor catolici din Bavaria, 31 dec. 1956, loc. cit., 746; PAUL AL VI-LEA, Discurs către membrii F.I.D.A.E. (Federația institutelor dependente de autoritatea ecleziastică), 30 dec. 1963: *Encicliche e Discorsi di Paolo VI*, I, Roma, 1964, 602s.

^[26] Cf. în primul rând documentele citate la nota 1; pe lângă acestea, acest drept al Bisericii a fost proclamat de numeroase concilii provinciale precum și în cele mai recente declarații ale multor conferințe episcopale.

^[27] Cf. PIUS AL XI-LEA, Enc. *Divini Illius Magistri*, loc. cit., 80s; PIUS AL XII-LEA, Discurs către asociația catolică italiană a profesorilor din învățământul secundar (U.C.I.I.M.), 5 ian. 1954: *Discorsi e radiomessaggi* XV, 551-556; IOAN AL XXIII-

LEA, Discurs la al VI-lea Congres al A.I.M.C., 5 sept. 1959: *Discorsi, Messaggi, Colloqui*, I, Roma, 1960, 427-431.

^[28] Cf. PIUS AL XII-LEA, Discurs către U.C.I.I.M., 5 ian. 1954, loc. cit., 555.

^[29] Cf. PAUL AL VI-LEA, Discurs către Oficiul internațional de educație catolică (O.I.E.C.), 25 febr. 1964: *Encicliche e Discorsi di Paolo VI*, II, Roma, 1964, 232.

^[30] Cf. PAUL AL VI-LEA, Discurs către A.C.L.I., 6 oct. 1963: *Encicliche e Discorsi di Paolo VI*, I, Roma, 1964, 229.

^[31] Cf. PAUL AL VI-LEA, Discurs la al VI-lea Congres tomist internațional, 10 sept. 1965: AAS, LVII (1965), 788-792.

^[32] Cf. PIUS AL XII-LEA, Discurs către profesorii și studenții universităților catolice din Franța, 21 sept. 1950: *Discorsi e radiomessaggi* XII, 219-221; scrisoare la al XXII-lea Congres al „Pax Romana”, 12 aug. 1952: *Discorsi e radiomessaggi* XIV, 567-569; IOAN AL XXIII-LEA, Discurs către Federația universităților catolice, 1 apr. 1959: *Discorsi, Messaggi, Colloqui*, I, Roma, 1960, 226-229; PAUL AL VI-LEA, Discurs către Senatul academic al Universității catolice din Milano, 5 apr. 1964: *Encicliche e Discorsi di Paolo VI*, II, Roma, 1964, 438-443.

^[33] Cf. PIUS AL XII-LEA, Discurs către Senatul academic și către studenții Universității din Roma, 15 iun. 1952: *Discorsi e radiomessaggi* XIV, 208: „Conducerea societății de mâine se bazează în principal pe mintea și inima universitarilor de azi”.

^[34] Cf. PIUS AL XI-LEA, Constituția apostolică *Deus scientiarum Dominus*, 24 mai 1931: AAS, XXIII (1931), 245-247.

^[35] Cf. PIUS AL XII-LEA, Enc. *Humani Generis*, 12 aug. 1950: AAS, XLII (1950), 568 s, 578; PAUL AL VI-LEA, Enc. *Ecclesiam suam*, partea a III-a, 6 aug. 1964: AAS, LVI (1964), 637-659; CONCILIUL AL II-LEA DIN VATICAN, Decr. *Unitatis redintegratio*.

^[36] Cf. IOAN AL XXIII-LEA, Enc. *Pacem in terris*, 11 apr. 1963: AAS, LV (1963), 284 et passim.

Autor: Conciliul Vatican II

Copyright: Libreria Editrice Vaticana; ARCB.ro